

**ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА
ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ПЕРШООСНОВА
ДЛЯ ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ,
ЯКІ ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ У ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ
МІНІМАЛЬНОГО РІВНЯ БЕЗПЕКИ**

Бобровник К. Л.

*аспірантка Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

В основі будь-яких суспільно-правових явищ лежать певні принципи, які у свою чергу є загальними, керівними (основними, вихідними теоретичними, загальними нормативно-керівними) положеннями, що відображають політичну і соціально-економічну природу державного устрою, закономірності розвитку суспільства, визначають політику держави в усіх сферах громадського життя, зокрема у сфері кримінально-виконавчих відносин.

Принципи кримінально-виконавчого права, відображаючи сутність виконання покарань, є орієнтиром для учасників даних відносин, завдяки яким забезпечується процес виправлення і ресоціалізація засуджених. Водночас ці принципи містять ідеальні уявлення про реальну мету покарання, про результат цілеспрямованих зусиль органів і установ виконання покарань [3, с. 84].

Статтею 5 Кримінально-виконавчого кодексу України визначено, що кримінально-виконавче законодавство, виконання і відбування покарань ґрунтуються на принципах невідворотності виконання і відбування покарань, законності, справедливості, гуманізму, демократизму, рівності засуджених перед законом, поваги до прав і свобод людини, взаємної відповідальності держави і засудженого, диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом, участі громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань [1].

Виходячи з вищевикладеного, під принципами виправлення та ресоціалізації слід розуміти загальні керівні положення, ідеї, імперативні вимоги, які складають основу державної політики у сфері відбування покарань, характеризують її сутність і призначення в суспільстві і мають доктринальне вираження та нормативно-правове закріплення.

О.М. Джужа, В.М. Трубников та інші пропонують систему принципів кримінально-виконавчого права поділити на три групи: загальноправові, міжгалузеві, галузеві. До загальноправових принципів вони відносять принципи законності, демократизму, гуманізму. Міжгалузеві – ті, які представлені принципами соціальної справедливості, невідворотності виконання і відбування покарань. Галузеві ж принципи передбачають рівність засуджених перед законом, взаємну відповідальність держави і засудженого, диференціацію та індивідуалізацію виконання покарання, раціональне застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки, поєднання покарання із заходами виправного впливу, участь громадськості в діяльності органів і установ виконання покарань.

Одним із найважливіших принципів є, безперечно, принцип законності, який є конституційним положенням, закріпленим у ряді статей Конституції України (ст.ст. 6, 8, 24 та ін.). Законність розглядається багатоаспектно: «принципи державного керівництва суспільством», «принцип поведінки всіх учасників суспільних відносин», «принцип здійснення владних державних функцій». Як зазначає А.Х. Степанюк, суб'єкти виконання і відбування покарання, учасники виконавчої діяльності зобов'язані підкорятися вимогам кримінально-виконавчого законодавства. Поряд із цим законність, як принцип діяльності органів та установ виконання покарань, припускає також точне і суворе дотримання суб'єктами й учасниками діяльності з виконання покарань Конституції України, інших законів, прийнятих на її основі, а крім того – і відомчих нормативних актів, що регулюють порядок виконання й умови відбування покарання [2, с. 333].

У свою чергу принцип гуманізму також є один із центральних і основоположних принципів кримінально-виконавчого законодавства, виявляється він у різних напрямках і формах. Спираючись на цей принцип, гуманізм виконання покарання слід розуміти як виконавчу діяльність, не позбавлену людського ставлення до засудженого [2, с. 305].

Гуманізм кримінально-виконавчої політики полягає в охороні інтересів суспільства і прав громадян від посягань з боку злочинців, індивідуалізації виконання покарання, в турботі про ресоціалізацію засуджених, у застосуванні до них в процесі виправного впливу гуманних засобів виправлення.

Принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарань полягає в створенні різних умов відбування покарання, в різному правовому положенні засуджених, заснованому на їх класифікації залежно від віку, статі, суспільної небезпеки і ступеня виправлення. При цьому забезпечується також і роздільне утримання засуджених різних груп, диференційований карально-виховний вплив щодо кожної

категорії засуджених. Принцип індивідуалізації під час виконання покарань в установах виконання покарання базується не на групових, а на індивідуальних особливостях особи засудженого, які враховуються під час виконання ним покарання. Так, у ст. 6 КВК України, в якій закріплено цей принцип, вказується, що засоби виправлення та ресоціалізація засуджених повинні застосовуватися з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, характеру, ступеня суспільної небезпеки і мотивів вчиненого злочину та поведінки під час відбування покарання [2].

Принцип демократизму пронизує всі галузі права, його правові інститути і норми. Соціальна суть демократизму полягає в тому, що він є виразом природи нашого суспільства, його політичної системи, характерною межею всіх сторін життєдіяльності нашої держави. Віддзеркаленням принципу демократизму у виправних колоніях мінімального рівня безпеки є підтримка і відновлення корисних соціальних зв'язків між засудженими та іншими членами суспільства. Також одним із важливих напрямків демократизації кримінально-виконавчої системи є розширення гласності в їх діяльності. Гласність у цій сфері припускає перш за все висвітлення засобами масової інформації їх діяльності. Сьогодні відсутні будь-які підстави для того, щоб діяльність органів та установ виконання покарань залишалася закритою темою, перебувала поза зоною критики. Це пов'язано з тим, що у своїй основі діяльність цих органів регламентована нормами кримінально-виконавчого законодавства, яке опубліковано у пресі [3, с. 106].

Принцип рівності засуджених перед законом базується на конституційному праві рівності громадян перед законом. Це виражається в єдиному правовому положенні осіб, що відбувають конкретний вид покарання або перебувають в одних умовах відбування покарання у виправній колонії. Разом із тим рівність засуджених перед законом не означає рівність умов відбування покарання. Навпаки, вони індивідуалізуються залежно від цілого ряду чинників, як було визначено в принципі диференціації та індивідуалізації покарань.

Таким чином, кримінально-виконавче право ґрунтується на засадах концентрованого відображення практики виконання покарань. Принципи кримінально-виконавчого права синтезують, узагальнюють уявлення, знання і поняття про сутність процесу виконання – відбування покарання. Вони об'єктивно зумовлені практикою виконання покарання й розроблені з урахуванням досягнень науки кримінально-виконавчого права. У свою чергу кримінально-виконавча політика держави та заходи її забезпечення повинні проводитися в суворій відповідності з принципами, визначеними у ст. 5 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3. Ст. 21.
2. Степанюк А. Х. Актуальні проблеми виконання покарань (сутність та принципи кримінально-виконавчої діяльності: теоретико-правове дослідження) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / А. Х. Степанюк ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Х., 2002. 393 с.
3. Шкута О.О. Виправлення та ресоціалізація засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Шкута О.О. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2011. 400 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-264-0-5>

ПРОБЛЕМИ МІСЦЬ НЕСВОБОДИ ПІСЛЯ ВТОРГНЕННЯ ВОРОГА В УКРАЇНУ

Дем'янчук В. А.

*доктор юридичних наук, професор,
ректор Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Микулець В. Ю.

*кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Згідно статті 4 Факультативного протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання місця несвободи – це будь яке місце під юрисдикцією чи контролем держави, де особи можуть бути позбавлені свободи на підставі наказу або розпорядження державного органу або за його ініціативи, або за його прямої тчи мовчазної згоди [1].

За визначення вітчизняного вченого А.І. Богатирьова місця несвободи Міністерства юстиції України – це кримінально-виконавчі уста-